

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Čte táta netáta:
projekt na podporu dětského čtenářství
a čtenářské pospolitosti v rodinách**

Bakalářská práce

Autor: Lucie Derkačová
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Václav Víška, PhD.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: **2014/2015**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Derkačová**

Osobní číslo: **P11889**

Studijní program: **B7310 Filologie**

Studijní obor: **Jazyková a literární kultura**

Název tématu: **Čte táta netáta: projekt na podporu dětského čtenářství
a čtenářské pospolitosti v rodinách**

Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Zásady pro vypracování:

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná / elektronická**

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Václav Víška, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **16. prosince 2014**

L.S.

Doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.

děkan

dne

Doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. 12. 2014

.....

Anotace

DERKAČOVÁ, Lucie: *Čte táta netáta: projekt na podporu dětského čtenářství a čtenářské pospolitosti v rodinách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2014. 42 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je projekt *Čte táta netáta*, realizovaný v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem s cílem propagace hlasitého předčítání dětem. Teoretická část práce se věnuje problematice dětského čtenářství z hlediska formujícího vlivu rodiny na rozvoj čtenářských schopností, návyků a postojů dítěte. Zvláštní pozornost je přitom věnována roli otce v tomto procesu. Praktickou část představuje popis realizace seriálu veřejných čtení v podání otců a mužů různých profesí, kteří tak mají možnost prezentovat vlastní preference z oblasti literatury pro děti a mládež a přirozenou formou inspirovat nejen dětské posluchače, ale i ostatní dospělé. Smysl projektu *Čte táta netáta* i celé práce spočívá v představení možného způsobu zapojení pozitivních mužských vzorů do výchovy dětí ke čtenářství. Úspěšnost tohoto modelu je dokázána zájmem a vstřícnými ohlasy komunity města.

Klíčová slova: dětské čtenářství, výchova ke čtenářství, hlasité čtení, veřejné čtení, otcovství, genderové role, veřejné knihovny, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

Annotation

DERKAČOVÁ, Lucie: *Reading Fathers and Others: Project in Support of Childrens Reading and Reading Fellowship within Families*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2014. 42 pp. Bachelor Degree Thesis.

This Bachelor thesis deals with a project called “*Reading Fathers and Others*”, run in The North Bohemian Research Library in Ústí nad Labem in order to promote reading to children aloud. The theoretical part of the thesis is devoted to the issue of children’s reading from the perspective of how does a family influence formation of the reading skills development, as well as children’s reading habits and attitudes. The practical part presents organization of a series of public readings conducted by fathers and men of assorted professions, who in this way got a chance to naturally present their own literary preferences from the field of children’s and young adult’s literature, and therefore inspire not only young readers, but also other adults. The purpose of the project *Reading Fathers and Others* lies in introducing a possible way of incorporating positive male role models into leading children towards reading. The success of this model has been proven by interest and positive feedback from the town’s community.

Keywords: child reading, education to reading, reading aloud, public reading, fatherhood, gender roles, public libraries, The North Bohemian Research Library in Ústí nad Labem

Poděkování:

Mgr. Václavu Viškovi, PhD. za vedení bakalářské práce, za vstřícnost a cennou pomoc.

Rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Alexandře Žákové za profesně i lidsky obohacující spolupráci v knihovně.

Všem účastníkům projektu Čte táta netáta za to, že z něho udělali živý seriál.

Obsah

Úvod	8
1 Čtení a dětské čtenářství	9
1.1 Vliv rodinného zázemí na čtenářství dítěte	10
1.1.1 Výsledky výzkumů z hlediska podpory čtenářství v rodině	11
1.1.2 Faktory rodinného prostředí ovlivňující čtenářství dětí	12
1.2 Hlasité čtení - význam předčítání	14
1.2.1 Učebnice předčítání Jima Trelease	15
1.3 Role otce a dalších mužských vzorů ve čtenářství dětí	15
1.4 Genderové rozdíly v dětském čtenářství	17
1.5 Inspirace z Velké Británie – Father’s Story Week	19
1.6 Projekty propagující hlasité čtení v České republice	19
1.6.1 Celé Česko čte dětem	19
1.6.2 Festival Vyšehrátka – Odpolední večerníčky aneb... Tatínci čtou pohádky svého srdce	20
1.6.3 Škola naruby	21
2 Čte táta netáta: projekt na podporu čtenářství a čtenářské pospolitosti v rodinách	22
2.1 Aktivity Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem na podporu čtenářství v rodinách	22
2.2 Projekt Čte táta netáta	24
2.2.1 Vznik projektu	24
2.2.2 Současnost – mužské hlasité čtení jako seriál	25
2.2.3 Kdo čte	26
2.2.4 Mužské čtení jako součást dalších pro-rodinných akcí	28
2.2.5 Propojení s projektem Evropská dobrovolná služba	29
2.2.6 Postup spolupráce s předčítajícím	30
2.2.6.1 Přípravy	30
2.2.6.2 Průběh veřejného čtení	32
2.2.6.3 Zhodnocení a zpětná vazba	32
2.2.6.4 Čtení v podání cizince	33
2.2.7 Výtvarná dílna	34
2.2.8 Posluchači – složení publika	34
2.2.9 Propagace	35
2.2.10 Náklady	36
2.2.11 Budoucnost projektu	37
Závěr	39
Obrazové přílohy	

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem zapojení mužských vzorů do výchovy dětí ke čtenářství. Motivací mi byl projekt, který jsem iniciovala a v současné době organizuji jako knihovnice Dětského oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem.

V knihovně, kde připravuji kulturní programy pro veřejnost i literárně-informační lekce pro žáky základních škol, mám možnost pozorovat, jak významný vliv na komunikační schopnosti, funkční gramotnost, sociální a kognitivní kompetence dětí má jejich vztah ke čtení. Zároveň registruji, jak zásadně je tento vztah ovlivněn rodinou dítěte.

Působení rodinného zázemí na čtenářské postoje a návyky dětí popisuji v teoretické části této práce. Opírám se při tom o odborné studie a publikace i o aktuální výzkumy z oblasti dětského čtenářství. Z řady faktorů, které hrají v rámci rodiny roli ve směřování dítěte k četbě, věnuji pozornost těm nejdůležitějším - schopnosti rodičů fungovat ve sledovaném ohledu jako přirozený vzor a poskytovat dostatek podnětů k emocionálnímu prožitku čtení na straně dítěte. V samostatných kapitolách se zaměřuji na úlohu předčítání a na významnost aktivní účasti otců v procesu čtenářské socializace.

Jedná se o teoretická východiska k prezentaci projektu, jež je obsahem praktické části této práce. *Čte táta netáta*, to jsou veřejná čtení na pokračování, při nichž otcové a muži různých profesí dětem i dospělým ukazují, že knihy tvoří samozřejmou a příjemnou součást jejich světa. Kapitoly o projektu zahrnují popis jeho vzniku a současného fungování v kontextu ostatních aktivit Dětského oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem. Vysvětluji, jakým způsobem se k seriálu připojují jednotliví předčítající, jak probíhá spolupráce s nimi i jakou zpětnou vazbu z veřejných mužských čtení získáváme. Praktická část bakalářské práce shrnuje výsledky ročního působení projektu a může být i návodem pro případné organizátory podobných programů.

Cílem mé práce je ukázat, že čtení knih není v současné době pouhou „bohulibou“ činností, na kterou už nikdo nemá čas a která v konkurenci nových médií ztrácí význam. Teoretickou argumentací i praktickým výstupem dokládám aktuální potřebu vnímání psaných příběhů a jejich sdílení mezi generacemi.

1 Čtení a dětské čtenářství

Čtení je klíčovou socio-kulturní kompetencí. Úspěšné zapojení jedince do současné společnosti předpokládá jeho schopnost číst, rozumět čtenému a s takto získanými informacemi dále pracovat, vyhodnocovat je a na základě toho dále jednat. V míře a kvalitě čtení se odráží řada faktorů působících v životě jednotlivce i společenství: vzdělání, tradice, hodnoty, ekonomická situace, kultura, volný čas a další.

Jiří Trávníček v souvislosti s pojmem čtení odlišuje tři složky: čtení jako *dovednost* (technické zvládnutí, gramotnost), čtení jako *kompetence* (bezpečné osvojení dovednosti – funkční gramotnost), čtení jako *víra* (vnitřní ztotožnění se, kulturní samozřejmost).¹ Jedná se o tři stupně čtenářství, přičemž první dva, naučit se číst a umět takto získávat a používat informace, nevedou automaticky k dosažení stupně třetího, tj. k přijetí čtení za vlastní, k jeho zařazení mezi každodenní aktivity bez ohledu na pragmatické potřeby.

Pojetí čtení jako *komplexu schopností, návyků a postojů souvisejících se čtením*² formovaných v rámci socializačního procesu ukazuje vzájemnou podmíněnost výše uvedených složek. Základní návyky a životní strategie si člověk osvojuje v dětství, přičemž je pro přijetí osvojované hodnoty či normy významný pozitivní emoční prožitek s ní spojený. V oblasti dětského čtenářství to například znamená, že „*děti, které jsou od samého začátku úspěšné ve čtení, si následně oblíbí četbu i ve volném čase a především dosahují lepších výsledků ve škole. Děti, které mají od začátku problémy se čtením, posléze zůstávají pozadu za svými spolužáky.*“³ Zásadní roli proto hraje vytváření kladného vztahu ke knihám již v období předčtenářském. Pokud dítě vnímá knihu jako přirozenou součást prostředí, ve kterém vyrůstá, pokud je vystaveno vzoru rodičů, kteří čtou, a pokud je pro něj ideálně od narození čtení spojeno se silným citovým prožitkem, pravděpodobně přijme tuto hodnotu za svou a učiní z ní nástroj vlastní socializace.

¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host, 2011, s. 42-43. ISBN 978-80-7294-515-3.

² VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 40. ISBN 978-80-7372-936-3.

³ Tamtéž, s. 33

Důvody, které vedou podle Jima Trelease děti i dospělé k tomu, aby četli nejen z povinnosti, ale i pro zábavu, jsou: *potěšení ze zážitku; zájem o téma; následování vzorů.*⁴ Ve třetím bodě se projevuje sociální charakter aktu čtení. Přináležitost ke skupině čtenářů a možnost sdílení čtenářských zkušeností působí jako silný motivační faktor pro potřebu číst, a být tak součástí kulturního společenství. Pro vztah dítěte k četbě je také zásadní setkání s tou „pravou“ knihou, která ho zaujme.

Čtenářské návyky a postoje korelují s úrovní čtenářské a následně funkční gramotnosti dětí. Děti, které čtou rády, čtou více, a tedy lépe. Při čtení rozvíjejí schopnost aktivně přijímat a zpracovávat psané informace, což vede ke snadnějšímu vzdělávání a vstřícnějšímu vztahu k učení. Dětské čtenářství je tedy nutné vnímat jako základ vzdělanosti a zásadní směrovník osobnostního i společenského rozvoje.

Nenahraditelnými průvodci na cestě dítěte k přijetí knihy za samozřejmou součást jeho světa, která mu ho současně pomáhá chápat a poznávat v souvislostech, jsou rodina a škola. Obě prostředí při tom hrají svou specifickou úlohu a ideálním stavem je, pokud pozitivně působí na čtenářství dítěte v součinnosti. Z hlediska utváření základních čtenářských předpokladů má však jednoznačně dominantní vliv rodina. Z podnětů, které od ní dítě získává mnohem dříve, než začne chodit do školy, se rodí jeho postoje a vztahy, orientace a potřeby, jež už se s věkem zpravidla nemění.

1.1 Vliv rodinného zázemí na čtenářství dítěte

Zásadní roli rodiny jako hlavního aktéra v budování čtenářských postojů dětí dokládají výzkumy a o ně opřené teoretické práce. Studie *Jak čtou české děti?* Ivana Gabala a Lenky Václavíkové Helšusové, vycházející z výsledků sociologického výzkumu z roku 2002, uvádí: „...*Dvou až trojnásobně vyšší význam rodiny (oproti škole) pro čtenářství a jeho prostřednictvím i vzdělanost dětí je realizován skrze vlastní autonomní čtenářskou zralost rodičů posilovanou jejich schopností*

⁴ TRELEASE, Jim. *The Read-Aloud Handbook*. New York: Penguin Books, 2013, s. 10. ISBN 978-0-14-312160-2.

*cílevědomě s dětmi číst a komunikovat o jejich četbě. Tvorbou kvalitního čtenářského zázemí rodina jednoznačně předurčuje a stimuluje čtenářské zájmy dítěte ...*⁵

1.1.1 Výsledky výzkumů z hlediska podpory čtenářství v rodině

Charakteristika rodinného prostředí jako významného stimulu ke čtení vyplynula i z výsledků prvního celostátního reprezentativního průzkumu dětského čtenářství *České děti jako čtenáři v roce 2013*⁶. Ten byl prováděn na souboru 1519 respondentů ve věku 9-14 let a sledoval jejich vztah k četbě komplexně: frekvenci čtení, motivace a preference, místo četby v rámci volnočasových aktivit, způsob vyhledávání informací, vliv nových médií, využívání knihoven. Čtenářské zázemí v rodině zkoumal prostřednictvím tří dotazů: zda dítě vnímá své rodiče jako čtenáře, zda mu rodiče někdy předčítali a zda dostává knihy jako dárky.

Výsledky jasně ukazují, že přítomnost rodičovských čtenářských vzorů pozitivně působí na čtenářské postoje dětí: „*Velký vliv se prokazuje u obou rodičů: pokud maminku vnímají jako čtenářku knih, tak 17 % dětí čtení velice baví, což je dvakrát více, než pokud maminku jako čtenářku nevnímají. U otce je pak vliv podobný. Opačná negativní kategorie (vůbec nebaví) má také výrazně větší zastoupení u dětí, jejichž rodiče nečtou knihy.*”⁷ Výrazně méně také čtení baví děti, kterým rodiče nikdy nepředčítali. Tuto zkušenost nemá 12 % respondentů. 66 % dětí uvedlo, že jim rodiče četli dříve, v 16 % případů rodiče dosud občas předčítají, v 5 % se tak děje často. Předčítání postupně mizí s rostoucím věkem dětí. 75 % českých dětí dostává alespoň občas knihu jako dar, častěji dívky než chlapci.⁸

⁵ GABAL, Ivan, Lenka Václavíková HELŠUSOVÁ. Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2005, roč. 5, č. 2 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>

⁶ FRIEDLAENDEROVÁ, Hana a Lucie VRBÍKOVÁ. České děti jako čtenáři v roce 2013: Výzkumná studie. In: *Slideshare* [online]. 2013 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/MEDIARESEARCH/esk-dti-jako-teni-2013-31991345?related=1>

⁷ PRÁZOVÁ, Irena. Téma: České děti jako čtenáři 2013 - 1. část. *Časopis Čtenář: měsíčník pro knihovny* [online]. 2014, roč. 66, č. 4 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2014-roc-66/4-2014/tema-ceske-deti-jako-ctenari-v-roce-2013-%E2%80%93-1-cast-125-1675.htm>

⁸ RICHTER, Vít. České děti jako čtenáři v roce 2013. In: *Informace pro knihovny - Knihovnický institut NK ČR* [online]. Praha: Národní knihovna, 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/ctenari_2013/NKCR_Deti_Tisk_2014.pdf

Dotaz na pravidelné předčítání v rodině se objevil i v průzkumu z roku 2010, ve kterém bylo osloveno 262 dětí z druhých až čtvrtých tříd pěti základních škol z různých krajů České republiky. Dle výsledků průzkumu dětem nejčastěji čtou jejich matky (58 %), na druhém místě figurují babičky (19 %), otcové pouze v 16 % případů⁹.

Vypovídající jsou i zjištění z roku 2002: „70 % dětí, které dnes denně čtou, jsou děti, kterým pravidelně rodiče četli, když byly menší. Naopak z dětí, které nikdy nečtou, zažila pouze čtvrtina, že by jim někdo v dětství pravidelně četl z knížky.“¹⁰

1.1.2 Faktory rodinného prostředí ovlivňující čtenářství dětí

V rámci popisu prostředí rodiny jakožto prvotního činitele v utváření čtenářských postojů a návyků dětí definuje Lenka Václavíková Helšusová faktory, které prokazatelně ovlivňují vztah dítěte k četbě. Jsou to: 1/ *emočně-komunikační prostředí v rodině*; 2/ *čtenářské návyky rodičů*; 3/ *vzdělanostně profesní status rodiny*; 4/ *kulturní kapitál rodiny*; 5/ *ekonomické zázemí rodiny*.¹¹ Nejvýznamněji přitom působí faktory 1 a 2, nejslaběji faktor 5.

Rodina poskytující dítěti bohaté citové zázemí a dostatek podnětů pro komunikaci je z hlediska výchovy nového čtenáře jednoznačně úspěšnější. K socializaci, stimulaci vývoje dětí a k upevnování rodinných vazeb dochází nejvíce prostřednictvím vedení rozhovorů. Z hlediska vytváření kladného vztahu ke čtení hraje klíčovou roli fakt, zda rodiče projevují zájem o to, co dítě čte. Pokud si s ním povídají o jeho dojmech ze čtené knihy, vyzývají ho k vyprávění a sami mu vyprávějí, zvyšují tím jeho zaujetí a zároveň tříbí komunikační dovednosti. Nejen při společném čtení, ale i sdílením čtenářských zážitků se posilují citová pouta.

⁹ GIRGAŠOVÁ, Jana. Průzkum říká: Tátové svým dětem málo čtou. In: *MM portál.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: Průzkum říká: Tátové svým dětem málo čtou. In: *Mmportal.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.mmportal.cz/pruzkum-rika-tatove-svym-detem-malo-ctou.html>

¹⁰ GABAL, Ivan, Lenka Václavíková HELŠUSOVÁ. Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2005, roč. 5, č. 2 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>

¹¹ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 76. ISBN 978-80-7372-936-3.

Významnost rodičovského čtenářského modelu již byla demonstrována výše, jeho vliv je zásadní. „*Jestliže dítě vidí, že má rodič vztah ke knize, že si ve svém volném čase čte, povídá o čteném nebo čte přímo dítěti, pak dítě chápe hodnotu knihy a četby v jeho životě a případně se kní může rovněž vztáhnout a zvnitřnit ji.*“¹² V tomto ohledu stojí za pozornost genderové rozdíly ve čtenářských návycích. Obecně platí, že děti vidí své otce s knihou méně často, než v této situaci pozorují své matky. V důsledku se tento model odráží ve čtenářství chlapců.

Důležitá je samotná přítomnost knih v domácnosti. Kniha jako fyzický objekt probouzí zájem dítěte. Otakar Chaloupka upozorňuje na význam knihovny v dětském pokoji: „*...každý den o nich bude vědět – bude vědět, že knížky existují, že patří k jeho nejbližšímu okolí, k tomu, čím je obklopen, že mají své místo v jeho vlastním světě.*“¹³ Přitom by dítě mělo dostat prostor k vlastnímu výběru knih, které budou do jeho knihovny patřit.

Schopnost rodičů motivovat dítě ke čtení souvisí s úrovní jejich vzdělání a profesním zaměřením. Velké rozdíly jsou zejména mezi rodiči bez maturity a s maturitou. S vyšším vzděláním a s vyšším profesním zařazením se obecně zvyšuje předpoklad, že rodiče budou schopni dítě čtenářsky nasměrovat. Se vzděláním a profesí je také spojen kulturní kapitál rodiny – vztah k uměleckým a kulturním aktivitám se projevuje i ve vztahu ke čtenářství.

Podněty od nejbližších dospělých jsou pro vytváření zárodků čtenářství dětí nezbytné, spoluúčast rodičů je předpokladem úspěšnosti tohoto procesu, současně je ale „*důležitá otevřenost rodiny vůči vlastním zájmům dítěte, respektování jeho vlastního čtenářského zážitku, ale i aktivní podpora ve výběru knih a podpora heterogenity trávení volného času. Z hlediska čtenářství dětí je produktivnější*

¹² VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 82. ISBN 978-80-7372-936-3.

¹³ CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

ta rodina, která dokáže spíše vstoupit (nikoli vtrhnout) do světa dětí, než dětem vnucovat vlastní perspektivu. ¹⁴

1.2 Hlasité čtení - význam předčítání

Zásadní rodičovskou aktivitou, která vede děti ke čtení a ke čtenářským úspěchům, je předčítání z knih. „*Čtenářské mládí a dospělost jsou nejednou ovlivněny právě vzpomínkami na první podněty dětské knihy. Dítě své schopnosti vnímat literaturu neuvědoměle tříbí již v etapě předčtenářské, kdy závratně rychle formuje své osobnostní zaměření...Vztah ke kráse čteného/vyprávěného slova v mateřštině od raného dětství z povědomí dítěte nemizí, je-li zážitek spojený s rodiči, prarodiči, sourozenci.*“¹⁵

Když dospělý čte dítěti, přirozeně a nenásilně spojuje v jeho mysli čtení s potěšením, poskytuje mu čtenářský vzor, učí ho, že knihy jsou samozřejmou součástí jejich společného světa, a pěstuje v něm potřebu a touhu se k nim vracet. Vzbuzuje zvědavost, vytváří vědomostní základnu dítěte, podporuje jeho představivost a fantazii, zabavuje ho, ale i zklidňuje. Citový kontakt s hlasem předčítajícího posiluje mezigenerační vazby a zároveň pozitivně působí na poznávací procesy v mozku dítěte.

Recepce psaného textu poslechem výrazně stimuluje rozvoj řeči a verbálních dovedností. Oproti běžné komunikaci je během čtení významně efektivněji rozvíjena slovní zásoba a schopnost užívat jazyk správně. Text knih představuje model bohatého, strukturovaného spisovného jazyka, který se přirozeně vtiskuje do povědomí. Důležitou roli také hraje vnímání intonace řeči.

Předčítání je zároveň vhodným nástrojem pro výchovu ke schopnosti naslouchat, soustředit se, udržet pozornost. Pěstování porozumění psanému textu poslechem ovlivňuje čtenářskou gramotnost.

¹⁴ GABAL, Ivan, Lenka Václavíková HELŠUSOVÁ. Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2005, roč. 5, č. 2 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>

¹⁵ LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014, s. 24. ISBN 978-80-266-0112-8.

1.2.1 Učebnice předčítání Jima Trelease

Prokazatelný přínos hlasitého čtení napříč různými oblastmi vývoje dítěte vypovídá o tom, že je vhodné začít s předčítáním co nejdříve a neupustit od něho ani tehdy, kdy se dítě stane samostatným čtenářem. Jim Trelease ve své příručce *The Read-Aloud Handbook*¹⁶ zmiňuje významnost vnímání čteného slova již v prenatalním období a současně vysvětluje, jaký efekt má společné hlasité čtení na vztah rodičů s dospívajícími dětmi.

V souvislosti s předčítáním starším dětem Trelease upozorňuje na rozdíl mezi úrovní poslechových a čtenářských schopností. Ty se vyrovnávají až kolem 8. třídy školní docházky, do té doby je poslech na vyšší úrovni. Z toho vyplývá, že prostřednictvím předčítání jsou děti schopny porozumět komplikovanějším a zajímavějším příběhům, než které by zvládly pochopit během samostatného čtení. Hlasité čtení v podání dospělého tak představuje jedinečný způsob učení a současně fixování a rozvíjení čtenářských dovedností a postojů.¹⁷

The Read-Aloud Handbook je informační a návodnou publikací pro rodiče, prarodiče, učitele a další dospělé, kteří mají chuť dětem číst. Případně je může k této chuti povzbudit. Kromě vysvětlení efektu předčítání v ní autor poskytuje praktické rady, jak co nejlépe samotné čtení praktikovat a čeho se při něm vyvarovat. Doporučení se týkají techniky hlasitého čtení, interakce předčítajícího a posluchače, způsobu a obsahu čtení v závislosti na věku dítěte, ale i konkrétního výběru textů.

1.3 Role otce a dalších mužských vzorů ve čtenářství dětí

V českém prostředí není dosud téma otcovské role ve vztahu k dětskému čtenářství teoreticky zpracováváno. Otázce vlivu otců a dalších mužských pečovatелů na rozvoj gramotnosti dítěte a na jeho vztah ke čtenářství se věnuje studie Christiny Clark *Why Fathers Matter to Their Children's Literacy*¹⁸. Autorka analyzuje

¹⁶ TRELEASE, Jim. *The Read-Aloud Handbook*. 7. vyd. New York: Penguin Books, 2013. ISBN 978-0-14-312160-2.

¹⁷ TRELEASE, Jim. *The Read-Aloud Handbook*. New York: Penguin Books, 2013, s. 39. ISBN 978-0-14-312160-2.

¹⁸ CLARK, Christina. Why Fathers Matter to Their Children's Literacy. In: *Literacytrust.org.uk* [online]. 2009 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/0770/Father_review_2009.pdf

dosavadní výzkumy v této oblasti a dokládá, že čtenářské návyky a postoje otců zásadně ovlivňují čtenářské dovednosti, míru zájmu o čtení a čtenářské preference u jejich dětí.

Otcové mohou podporovat své děti poskytováním čtenářských příležitostí, prokazováním uznání nad čtenářskými pokroky a úspěchy, interakcí během čtení a o něm, fungováním jako model čtenáře.

Přestože děti označují právě otce za druhou nejdůležitější osobu (hned po matce), která je může inspirovat ke čtení, anglické i české výzkumy ukazují, že se tak ve většině případů neděje. Otcové čtou výrazně méně než matky, nejsou v tomto ohledu příliš často svým dětem vzorem. Stejně tak není obvyklé působení otce v roli povzbuzovatele a průvodce v oblasti čtenářství, muži se významně méně zajímají o čtenářské aktivity svých dětí než matky, méně s nimi komunikují nad knihami, méně jim předčítají.

Důvody nachází Christina Clark v předpojatém genderovém rozdělení rodičovských rolí, v možném pocitu nedostatku vlastní čtenářské gramotnosti či v upřednostňování vlastních potřeb a zájmů. Výchova ke čtenářství je muži často chápána jako mateřská kompetence, zodpovědnost za tuto aktivitu tedy většinou přenechávají svým ženám. Nejpatrněji se to projevuje v interakci s velmi malými dětmi, matky častěji zohledňují význam předčítání, otcové si nebývají jistí, kdy s dětmi začít číst. Zaměřují se spíše na hravé socializační aktivity, v pozdějším věku dětí pak převážně na aktivity sportovní.

Míra zapojení otce souvisí také s jeho vzděláním. Otcové s vyšším vzděláním věnují pozornost čtenářství svých dětí ve větší míře.

Studie nabízí i odpovědi na otázku, v čem je působení otce na čtenářství dítěte specifické. Je prokazatelné, že jazyková interakce rodičů s dítětem vykazuje odlišnosti dané pohlavím i přístupem k rodičovství. Forma komunikace otce a matky s dítětem se v jistých aspektech liší a hraje roli v jeho jazykové zkušenosti, která ovlivňuje pozdější jazykový vývoj. Autorka vysvětluje, že muži používají náročnější slovní zásobu, například více abstraktních slov. Zatímco ženy více mluví o emocích, muži častěji inklinují k vysvětlujícím formulacím. Zapojení obou rodičů do čtenářských aktivit tak pozitivně ovlivňuje nejen čtenářskou úroveň, ale i porozumění jazyku a vyjadřovací schopnosti dítěte.

Variabilita se ovšem týká nejen způsobu, ale i obsahu komunikace. Otec svým jedinečným výběrem literatury může zprostředkovat dítěti nová témata a náhledy. Společné čtení tak umožňuje sdílení příběhů, postojů, nahlížení světa z jiné perspektivy, než kterou nabízí matka.

1.4 Genderové rozdíly v dětském čtenářství

Především u chlapců je přítomnost mužského modelu zapojeného do aktivit spojených se čtenářstvím výrazným faktorem ovlivňujícím jejich přístup k literatuře a ke školnímu prospěchu obecně.

Aktuální výzkum čtenářství českých dětí dokládá výrazné genderové rozdíly ve vztahu ke knihám již v nejmladším věku. Dívky čtou častěji a déle – alespoň jednou týdně čte 71 % dívek a 54 % chlapců, dívky v průměru věnují čtení 48 minut za den, chlapci 36 minut. Za zábavnou aktivitu označilo čtení 59 % dívek, ale jen 37 % chlapců. Chlapci se častěji než dívky vyjadřují o čtení jako o činnosti nudné a nemoderní.¹⁹

Rozdílné jsou i čtenářské preference týkající se výběru literatury. Dívky označují za nejlákavější knihy o přírodě a zvířatech, pohádky a pověsti, chlapci dávají přednost žánrům jako dobrodružné příběhy či komiksy. Důležitý je při tom fakt, že chlapci své čtení méně propojují se školní výukou, v knihách spíše vyhledávají informace nesouvisející s probíranou látkou. Méně také reflektují výhody čtení pro vzdělání.

Lenka Václavíková Helšusová²⁰ upozorňuje na rozdíly mezi chlapci a dívkami v rámci čtenářství již v okamžiku vstupu do vzdělávacího systému. Ty se později projevují i ve slabších výsledcích chlapců v oblasti čtenářské gramotnosti a celkově v horším přístupu ke škole.

Souvislosti je možné sledovat ve způsobu trávení volného času. Chlapci se více věnují činnostem, které se se čtenářstvím vylučují. Jedná se o provozování sportu či mediální aktivity jako sledování televize či hraní her na počítači. Naopak náplň

¹⁹ FRIEDLAENDEROVÁ, Hana a Lucie VRBÍKOVÁ. České děti jako čtenáři 2013: Výzkumná studie. In: *Slideshare* [online]. 2013 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/MEDIARESEARCH/esk-dti-jako-teni-2013-31991345>

²⁰ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 70. ISBN 978-80-7372-936-3.

volného času u dívek je více navázána na vzdělávání. Z výpovědí rodičů je také patrné, že téma četby se častěji objevuje v jejich komunikaci s dívkami než s chlapci.²¹

Zjištění prokazatelně větší motivace k četbě u dívek právě propojením působení školy a rodiny nabízí i možná řešení tohoto stavu. Hlavním problémem se při tom jeví fakt, že chlapci často spojují čtení s ženami a prací ve škole.²² Toto mohou napravit otcové zapojením čtenářských aktivit do rané výchovy chlapců. Jim Trelease ve své „Učebnici předčítání“ vyzývá: „Pokud jste otec, který nikdy nebyl žádným velkým čtenářem, změňte tento model pro další generaci ve vaší rodině... Když čtete svým dětem, dostáváte v životě druhou šanci: poznat knihy, které jste jako dítě minul.“²³

Východisko ze situace, kdy chlapci vlivem prostředí vnímají čtení spíše jako ženskou záležitost, formulují autoři knihy *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*: „Řešením, nikoli však snadno a rychle proveditelným, je, aby chlapci byli konfrontováni s mužskými vzory, které čtení považují za součást svého životního stylu. České školství je výrazně femininní,...je proto nutné hledat mužské vzory mimo školy...do hodin literatury by měli být zváni významní představitelé mužské komunity, kteří budou pro chlapce přirozenými autoritami a předvedou jim, že čtení je záliba, které se mohou věnovat i praví muži. Na vrcholku popularity předpubertálních a raně pubertálních chlapců stojí rozhodně sportovci, ale je možné taktéž pozvat do hodiny představitele místních samospráv, zástupce rodičů, redaktora místního tisku atp.“²⁴

²¹ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. Genderové diference v oblasti dětského čtenářství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003, 3-4, s. 12.

²² TRELEASE, Jim. *The Read-Aloud Handbook*. New York: Penguin Books, 2013, s.77. ISBN 978-0-14-312160-2.

²³ Tamtéž, s. 162-163

²⁴ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011, s. 60. ISBN 978-80-7435-165-5.

1.5 Inspirace z Velké Británie – Father’s Story Week

Britský *Fatherhood Institute*²⁵ vyhláší každoročně třetí červnový týden, na jehož neděli připadá Den otců, „*Týdnem otcovských příběhů*“ (Fathers’ Story Week). Připojují se k němu tisíce školek, základních škol, dětských a rodinných center, knihoven a vzdělávacích organizací, které pořádají aktivity na podporu a propagaci společného čtení otců a jejich dětí, a tím upozorňují na užitečnost této činnosti jako výrazně formujícího činitele v procesu dětského učení a vývoje.

Fatherhood Institute poskytuje informační zázemí – organizace a rodiny oficiálně zapojené do *Fathers’ Story Week* získají přístup k poradenství: proč je předčítání otcem důležité, nápady na čtenářské a vypravěčské aktivity, tipy na zlepšení vlastního čtení a předčítání, seznamy doporučených knih s pozitivními postavami otců, informace o programu *FRED*²⁶ (Fathers Reading Every Day).

Program *FRED* pracuje s výsledky výzkumů, které ukazují, že děti, se kterými si jejich otcové pravidelně čtou, lépe prospívají ve škole. Jeho cílem je povzbudit otce, dědečky a všechny, kteří mohou hrát důležitou roli pozitivního mužského modelu ve vývoji dítěte, k předčítání a vyprávění. Upozorňuje, že otcové hrají zásadní roli v rozvoji gramotnosti svých dětí právě tím, že jsou jim vzorem na cestě ke čtenářství, přičemž knihy umožňují ve vztahu otec-dítě společně poznávat svět, sdílet příběhy a rozvíjet smysluplnou konverzaci, vedoucí děti ke schopnosti kritického myšlení.

1.6 Projekty propagující hlasité čtení v České republice

1.6.1 Celé Česko čte dětem

Obecně prospěšná společnost *Celé Česko čte dětem* vznikla v roce 2006 a od té doby v České republice organizuje celostátní osvětovou a mediální kampaň na podporu čtenářské gramotnosti dětí a mládeže a budování pevných vazeb v rodině prostřednictvím společného čtení. Jejím záměrem je soustavně upozorňovat na význam pravidelného předčítání pro rozvoj osobnosti dítěte. Činí tak

²⁵ *The Fatherhood Institute: The UK’s Fatherhood Think tank* [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.fatherhoodinstitute.org/>

²⁶ *FRED Program Overview*. *Fcs.tamu.edu* [online]. 2013 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://fcs.tamu.edu/families/parenting/fathering/fred/fred_program_overview.php

prostřednictvím široké škály aktivit, jež spojuje motto: „*Čtème dětem 20 minut denně. Každý den.*“

Pod značkou *Celé Česko čte dětem*:

- jsou vytvářeny propagační materiály – tiskové i audiovizuální, které široká veřejnost získává prostřednictvím médií a sítě regionálních koordinátorů; informace o záměru, smyslu a formě kampaně, včetně praktických rad, jak a co dětem číst, jsou soustředěny na webových stránkách projektu²⁷
- se konají konference a semináře i slavnostní kulturní akce s účastí a předčítáním osobností ze světa kultury a umění (Praha čte dětem, Ostrava čte dětem, Opava čte dětem)
- jsou uskutečňovány projekty jako *Babička a dědeček do školky*, *Pohádková tramvaj*, *Čtème dětem v nemocnicích*,...
- je první červnový týden vyhlášen Týdnem čtení dětem
- se propojují čtenářsky zaměřené aktivity organizací a spolků po celé České republice

Kampaň získala v roce 2010 Výroční cenu nadace Český literární fond za přínos knižní kultuře a cenu Žihadlo za nejlepší veřejně prospěšnou reklamní kampaň v kategorii televizní a kino spot „*Pohádky čekají, až je budete číst svým dětem*“.

1.6.2 Festival VyšeHrátky – Odpolední večerníčky aneb...Tatínci čtou pohádky svého srdce

Festival *Vyšehrátky*²⁸, který na pražském Vyšehradě pořádá občanské sdružení Studio Damúza, má svou tradici od roku 2008. Je zacílen na rodiny s dětmi, jimž nabízí kvalitní kulturní a vzdělávací program, tvůrčí prostředí a chytrou zábavu. V roce 2010 se staly jeho součástí dnes už zavedené *Odpolední večerníčky*, jimiž

²⁷ *Celé Česko čte dětem: čtème dětem 20 minut denně, každý den* [online]. 2014 [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/>

²⁸ *Vysehratky.cz: divadelní festival VyšeHrátky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.vysehratky.cz/>

chtějí pořadatele za pomoci mužů z veřejného života (umělců, politiků, sportovců, lékařů,...) oživit tradici čtení knížek před spaním.

„Zastavte se a usedněte s námi na necelých 10 minut jen tak pod strom, na vyhlídku či na lavičku. Pohádky svého srdce, ve stopáži večerníčku, budou vyprávět nejrůznější tatínkové, mladí, starší i ti nejstarší skupinkám dětí rozesetých po zákoutích vyšehradské louky. Tatínci známi i neznámi, zasloužení i novopečení.“²⁹

Vyšehrátky se konají vždy první týden v září, trvají sedm dní, muži čtou pohádky svého srdce každý den festivalu v podvečer, a to souběžně na několika místech areálu.

1.6.3 Škola naruby

Projekt *Škola naruby*³⁰ iniciovala Městská knihovna Český Těšín a za podpory Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR se rozšířil do knihoven všech regionů. V rámci projektu jsou distribuovány speciální čtenářské deníčky, do kterých dospělí zapisují, co a jak dlouho svému dítěti četli. Dítě jim podepíše, že je to pravda.

Následně záleží na každé konkrétní knihovně, která deníčky svým čtenářům nabízí, nakolik s nimi bude pracovat ve svém programu. V Českém Těšíně pořádají pravidelné schůzky, kde si zapojené rodiny mohou vyměňovat dojmy z přečtených knih. Knihovna působí jako profesionální partner při výběru knih ke společné četbě dětí a rodičů.

²⁹ Odpolední večerníčky aneb... *Divadelní festival Vyšehrátky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.vysehratky.cz/repertoar/odpoledni-vecernicky-aneb.html>

³⁰ Knihovna Český Těšín - Škola naruby. *Knihovna Český Těšín* [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.knihovnatesin.cz/skola-naruby>

2 Čte táta netáta: projekt na podporu čtenářství a čtenářské pospolitosti v rodinách

V následující části práce představuji vlastní projekt, který realizuji jako knihovnice Dětského oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, a jehož cílem je propagace hlasitého předčítání dětem.

2.1 Aktivity Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem na podporu čtenářství v rodinách

V Dětském oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem se dlouhodobě snažíme o vytváření otevřeného prostoru nabízejícího rodinám spektrum kulturních, komunitních a vzdělávacích aktivit a služeb, prostředí setkávání a společného prožívání dětí, jejich rodičů a prarodičů. Chceme dávat veřejnosti vědět, že knihovna není jen půjčovnou, ale místem, kde se mohou celé rodiny potkávat a bavit. Naším zájmem je rozvíjení partnerství knihovny a rodiny na cestě ke čtenářské a informační gramotnosti dětí. Kromě zázemí s odborným poradenstvím v oblasti dětského čtenářství a bohatým výběrem literatury pro děti a mládež od 1 do 15 let věku nabízíme takové formy aktivní zábavy, které mohou dětské i dospělé návštěvníky směřovat ke zvýšení zájmu o čtení. Při všech programech klademe důraz na ztraktivnění četby, čtenářskou pospolitost a aktivní zapojení dětí a jejich blízkých, se kterými do knihovny přicházejí.

Jedním ze způsobů, jak toho docílit, je zprostředkovat setkání s osobnostmi a díly reprezentujícími kvalitní živou kulturu. *Pravidelná autorská čtení a ilustrátorské dílny* představují pro děti lákavou příležitost seznámit se s tvůrci knih a objevovat společně s nimi, že příběh knihy není jen to, co je vytištěno na jejích stránkách. Vyprávění a hlasité čtení z úst samotného spisovatele znamená pro malé čtenáře zážitek, který je často inspiruje ke čtení nebo i k přemýšlení o vlastní tvorbě. Ve výtvarných dílnách pod vedením zkušených ilustrátorů pak poznávají různé přístupy k obrazové podobě knih, vyzkoušejí si rozmanité techniky a styly, rozvíjejí kreativitu. Setkání s autory dětských knih organizuje Dětské oddělení SVKUL přibližně šestkrát za rok, vždy jde o odpolední program pro veřejnost, volně přístupný všem obyvatelům města.

Schopnost vnímání a prožívání příběhu sdělovaného různými formami podporují *divadelní představení* v podání profesionálních souborů. Při jejich výběru je pro nás

rozhodující, zda dokáží zaujmout děti i jejich dospělý doprovod, společný divácký zážitek dětí a rodičů je z hlediska možnosti další komunikace o příběhu zásadní. Dále nás zajímá propojení představení s knižní kulturou. Dáváme přednost netradičním, vynalézavým a inspirujícím zpracováním klasických pohádek a známých knih (například Toy machine: Baba Yaga, Mimotaurus: DloušiBy, Studio Damúza: Příběh z říše Fantazie). Do knihovny už tradičně patří také projekt LiStOVáNí³¹, který formou živého scénického čtení interpretuje zajímavá aktuální literární díla a úspěšně k nim strhává pozornost diváků všech věkových skupin.

Příležitost a návod, jak rozvíjet fantazii a kreativně ztvárnit zážitky z četby a divadelních představení, poskytují rodinám *výtvarné dílny*, které jsou pravidelnou součástí všech programů.

Čtení, zpívání, tvoření a hraní zahrnuje i projekt *Letem světem s Pimprletem*, určený dětem ve věku 1-3 roky, jejich rodičům a prarodičům. Ti se v knihovně scházejí jedno dopoledne v měsíci a společně, vedeni knihovnicí, vstupují do světa pohádek a vyprávění. Projekt si klade za cíl vzbudit zájem o knihu u nejmenších dětí a také přesvědčit dospělé o možnostech a významu jejího zapojení do rané výchovy dítěte.

Dobré výsledky má v tomto ohledu i spolupráce s předškolními kluby společnosti *Člověk v tísni, o.p.s.*, poskytujícími v Ústí nad Labem služby dětem a matkám ze sociálně znevýhodněného prostředí. Děti vyrůstající v podmínkách sociálního vyloučení mají velmi často omezený přístup ke knihám, čtenářství není v jejich rodinách rozvíjeno, společné pravidelné návštěvy knihovny spojené s aktivizačním programem mohou přispět k prolomení této bariéry. Někteří klienti klubů si postupně zvykli chodit do knihovny samostatně, bez asistentky, a zapojují se do dalších čtenářských programů, což je hlavním smyslem zmíněné spolupráce.

Další aktivitu orientovanou na specifickou skupinu návštěvníků představuje cyklus kulturně-vzdělávacích pořadů pro bilingvní rodiny sdružené ve spolku *Schola ludus* se sídlem v Drážďanech. V Dětském oddělení SVKUL se s nimi setkáváme pětkrát za rok s cílem podpořit u dětí s českými kořeny žijících v Německu vztah k české literatuře.

³¹ *LiStOVáNí - scénické čtení* [online]. 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.listovani.cz/>

Dětské oddělení SVKUL je členem *Koordinační skupiny pro-rodinné politiky města Ústí nad Labem*. V oblasti podpory aktivního trávení volného času a neformálního vzdělávání celých rodin se podílí na plnění Komunitního plánu města. V něm jsou uvedeny i některé z výše zmíněných priorit, které se knihovna v rámci svých služeb zaručuje svým uživatelům poskytovat: rovný přístup k informačním zdrojům; akce, programy a projekty na podporu čtenářství; rozšíření nabídky kulturního vyžití rodin ve městě; zprostředkování kontaktů s živou kulturou, vzbuzení zájmu o literaturu a čtení; aktivní podpora čtenářské gramotnosti a čtenářské pospolitosti v rodinách; poradenství v oblasti dětského čtenářství; ukazování cesty ke čtenářskému zážitku i dětem ze slabších sociálních skupin; podpora a rozvoj komunitních služeb pro rodiny.

Všechny tyto cíle naplňuje i projekt nazvaný *Čte táta netáta*. Jeho svébytným cílem je propagace hlasitého předčítání dětem a upozornění na důležitou roli otců v budování vztahu dítěte ke knize.

2.2 Projekt Čte táta netáta

2.2.1 Vznik projektu

Myšlenka hlasitého předčítání mužů různých profesí z Ústí nad Labem se zrodila v roce 2011, kdy jsme v Dětském oddělení knihovny v rámci projektu podpořeného Ministerstvem kultury ČR, *Divadlo a čtení, to se u nás cení*, připravili v průběhu celého roku několik komponovaných odpoledních programů pro rodiny. Aby byly co nejpestřejší, pravidelně jsme vystoupení profesionálů (spisovatelů, ilustrátorů, herců či lektorů) doplnili o dvacetiminutové čtení tátů i „netátů“, kteří se odhodlali veřejně představit svou oblíbenou dětskou knihu. Při akcích jako *Les ukrytý v knize*, *Den pro dětskou knihu* či *Noc v knihovně* si tak děti a rodiče mohli poslechnout čtoucího lesníka, hudebníka, chovatele slonů, výtvarníka, překladatele, provozovatele hudebního klubu a mnohé další.

Tento jednoduchý nápad se ukázal být velmi nosným, příjemně nás překvapil zájem ze strany posluchačů i nadšené reakce samotných předčítajících. O svém nevšedním zážitku se zmínili svým známým a nám se začali pánové ochotní veřejně číst sami hlásit. Prvním z nich byl Miroslav Oros, pilot motorového kluzáku, který

kromě letecké pohádky představil i svůj vlastní charitativní projekt, *X-Czech*³². V průběhu dalšího roku jsme prostřednictvím projektu *Čte táta netáta* navázali spolupráci s některými institucemi a organizacemi ve městě – Muzeum města Ústí nad Labem (četl historik Martin Krsek), Činoherní studio (herec Jaroslav Achab Haidler), Poradna pro integraci (Afričan Cyriaque Ngolo). Hlasité čtení dětem v knihovně tak získalo i výrazný komunitní přesah.

2.2.2 Současnost – mužské hlasité čtení jako seriál

Na podzim roku 2013 jsme se rozhodli organizovat mužská čtení jako pravidelné samostatné akce. Jsou to v této fázi především otcové, kteří si předávají „štafetu“ a od října 2013 jednou měsíčně v Dětském oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem předčítají. Každý měsíc se tak zapojí jeden otec, děda, strýc nebo dospělý kamarád. Čtení probíhá vždy odpoledne od 16:30 hodin a trvá přibližně dvacet minut.

Obsah i formu předčítání si host volí sám. Výběrem textu demonstruje vlastní preference z oblasti literatury pro děti a mládež. Někteří dají přednost jedné pohádce, jiní představí oblíbenou knihu prostřednictvím epizody či více příběhů z ní, další přinesou knih několik a jejich čtení má podobu jakési kompilace. Vždy se však jedná o texty, ke kterým mají jejich interpreti osobní vztah. Buď si je oblíbili při čtení s vlastními dětmi, nebo pro ně znamenají vzpomínku na vlastní dětské čtenářství.

Podobně i průběh samotné interakce s posluchači záleží na každém jednotlivém předčítajícím. Zda čtení doplní vyprávěním o sobě a svém vztahu ke knihám, zda s dětmi rozvine dialog o tom, co právě slyšely, případně zda své vystoupení oživí například hrou na hudební nástroj a zpěv. S každým „tátou a netátou“ tak do knihovny mezi děti přichází osobnost, mužský vzor, který je tu na chvíli jen pro ně a sdílí s nimi část svého světa.

³² Cumulus.cz: Pořady. *Cumulus.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.cumulus.cz/reportaze.php?rp=175>

2.2.3 Kdo čte

Seriál mužských odpolední zahájil v říjnu 2013 pan *Tomáš Jeník*, jeden z otců, kteří se svými dětmi přicházejí do knihovny pravidelně a jejichž návštěva se neomezuje na pouhou výpůjčku knih. Využívají knihovnu jako místo, kde si mohou společně odpočinout, prohlížet a číst. Prokazují tím aktivní zapojení do rozvoje čtenářství svých dětí. Oproti matkám jsou, pokud jde o toto chování, v menšině, což samozřejmě často souvisí s větším pracovním vytížením otce a současně s obvyklejším zahrnutím čtenářských aktivit dětí mezi mateřské kompetence. K účasti na projektu *Čte táta netáta* tedy vybízíme všechny otce, které v knihovně z výše zmíněných situací známe. Pro většinu z nich je pozvání zajímavou výzvou, kterou se zároveň prohloubí vztah celé rodiny ke knihovně.

Ideálním modelem je, když se návštěva knihovny stane jakýmsi rodinným rituálem. Když ji zahrnou mezi aktivity, které mohou v rámci svého volného času vykonávat společně. Pan *Ludvík Koštíř*, další oslovený, pravidelně přicházel se svou rodinou, přiznal ovšem, že doma přenechává hlasité čtení synům manželce. Poté, co se rozhodl veřejně číst, se toto změnilo. Účast na projektu pro něj byla motivací k domácímu nácviku.

Míra zapojení otců do čtenářství dětí velmi často souvisí s jejich profesí. Mezi ty, kteří komunikaci nad knihou pokládají za samozřejmou, patří učitelé. Stejně tak přistupují i k vystoupení veřejnému. Pan *Martin Kuneš*, učitel a aktivní otec, projevil zájem o projekt sám poté, kdy se v rámci akce *Den pro dětskou knihu* představil jeho bratr. Jeho příspěvek do programu stejné akce následující rok zaujal více než sto posluchačů.

Podobně nadšeně a suverénně se k seriálu připojil reportér Regionální televize Ústí nad Labem, pan *Roman Munčinský*: „... *Točil jsem v knihovně reportáž o tom, jak tu četl jiný tatínek, a strašně moc se mi to líbilo. Tak jsem si řekl, že vezmu rodinu, přijedu a taky dětem něco přečtu...*“ Program v podání pana Munčinského, který současně s knihou Jana Wericha *Fimfárum* představil i ochotnické divadlo, jehož je členem, a své čtení doplnil písněmi z divadelního zpracování známé pohádky, dokumentovala jeho manželka za asistence dvouleté dcery. Výsledná

reportáž se objevila ve vysílání Regionální televize Ústí nad Labem a je možné ji zhlédnout na kanálu YouTube³³.

Reportáž, o které se zmiňuje pan Muncinský, a při které působil v roli jejího autora, vznikla během čtení pana *Antonína Krátkého*. Jednoho z těch otců, které přivedl projekt *Čte táta netáta* do knihovny poprvé. „...*Byl jsem před měsícem na podobné akci, četl tu můj soused a mně se to moc líbilo. Přišlo mi to jako dobrý nápad, že se přihlásím a budu číst dětem. Protože pohádky čtu doma svým klukům. Myslel jsem, že to bude něco podobného, ale když jsem dnes viděl, kolik je tu dětí, propadl jsem panice a nejraději bych někam utekl. Ale nakonec to dobře dopadlo, myslím, že se jim to líbilo...*“³⁴

Pan Antonín Krátký byl pátým předčítajícím od zavedení projektu jako pravidelného odpoledního pořadu a prvním, komu se podařilo zaplnit Dětské oddělení posluchači. Do té doby, pokud se nejednalo o čtení v rámci komponovaného programu, jakým byl například výše zmíněný *Den pro dětskou knihu*, přicházelo na „tátovská“ odpoledne kolem třiceti návštěvníků. Tentokrát, jistě i díky vhodně zvolenému lákavému titulu – knihy Jiřího Kahouna *O mašinkách: pohádky na kolejích* – se jejich počet zdvojnásobil. Sedmdesát a více diváků představuje v současnosti pravidelnou návštěvnost těchto akcí.

Kromě oslovování otců přicházejících s dětmi do knihovny a vzájemného inspirování se mezi otci samotnými existuje ještě jeden způsob získávání nových předčítajících. Děti samy přivádějí své otce, protože si přejí, aby v knihovně četl i ten jejich. Pokud otec souhlasí, znamená to pro něho i dítě výjimečný zážitek a stvrzení důvěrného vztahu, který je mezi nimi a který mohou veřejně demonstrovat. Pro otce je nepochybně velkou satisfakcí, když se s nimi chce jejich dcera či syn pochlubit. Na dětech, které pak v průběhu čtení vždy vyhledávají těsnou blízkost otce, je vidět, jak jsou na něho pyšné. Na přání svých dětí se k projektu připojili pan *Vít Madron*,

³³ Severočeská vědecká knihovna: Čte táta netáta. In: *YouTube* [online]. 27. 06. 2014 [cit. 2014-11-30]. Kanál uživatele JonBonize. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mJ4hFm-Ji6Q>

³⁴ Severočeská vědecká knihovna: Čte táta netáta. In: *YouTube* [online]. 27. 06. 2014 [cit. 2014-11-30]. Kanál uživatele JonBonize. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UygRYIY5opM>

pan *Jiří Hladík* či pan *Jiří Bělohoubek*, kterého veřejné čtení teprve čeká a který k němu bude mít od své dcery vyrobený i originální plakát.

Spektrum předčítajících mužů rozšiřují významné postavy kulturního života v Ústí nad Labem. Veřejně respektovaná osobnost ukazující svůj kladný vztah ke čtenářství vždy působí jako výrazně pozitivní vzor. Dětem se takto v knihovně představil například bývalý ředitel Činoherního studia a současný radní pro kulturu *Jaroslav Achab Haidler*, umělecký šéf spolku Činoherák Ústí a divadelní režisér *Filip Nuckolls*, organizátor literárních akcí *Tomáš Čada* či provozovatel hudebního a filmového klubu *Petr Kuneš*.

2.2.4 Mužské čtení jako součást dalších pro-rodinných akcí

V části o vzniku projektu jsem již zmínila osvědčenou praxi – zahrnutí mužského hlasitého čtení do dalších programů, které v Dětském oddělení SVKUL pořádáme. V roce 2014 jsme jím doplnili program *Týdne čtení* či *2. ústeckého Family festu*.

První březnový týden roku 2014 vyhlásil Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky *Týdnem čtení* s mottem: „Čtení sluší každému“. Dětské oddělení SVKUL se k této akci připojilo hlasitým čtením na pokračování z knihy Olgy Černé a Michaely Kukovičové *Kouzelná baterka*. Knihu jsme během čtyř odpolední v daném týdnu přečetli, dvě kapitoly zazněly z úst „netáty“ *Václava Školouda*.

Jako člen Koordinační skupiny péče o pro-rodinnou politiku města Ústí nad Labem se Dětské oddělení SVKUL podílelo na organizaci *2. ústeckého Family festu*. Uskutečnil se poslední den školního roku, 27. června 2014 v Aktivním parku Městské sady. Neziskové organizace poskytující ve městě služby a péči rodinám zde měly v informačních stáncích možnost prezentovat svou činnost, akce happeningového charakteru přilákala více než 2000 návštěvníků, především rodin s dětmi, na bohatý doprovodný program. Jeho součástí byly koncerty, divadla, tvůrčí dílny a sportovní aktivity.

Hlavní pořadatel, *Centrum komunitní práce*, pojímá *Family fest* jako součást informační a vzdělávací kampaně *Týden rovných příležitostí*, akcentující témata

rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce a harmonizace rodinného a profesního života. Jedna z výstav pod širým nebem se týkala aktivního otcovství.

Zaměření na tato témata koresponduje s cíli projektu *Čte táta netáta*, součástí programu tedy bylo i podvečerní předčítání v podání dvou otců. Pan *Josef Procházka* si s dětmi povídal nad knihou Tima Burtona *Můra noční předvánoční*, pan *Petr Mička* vybral text pro starší čtenáře, *Jirkovu zázračnou medicínu* od Roalda Dahla. Dvě čtecí místa pod stromy nabídla návštěvníkům *Family festu* odpočinek a zklidnění po skončení hlavního programu.

Možnost přenést projekt z prostředí knihovny do veřejného prostoru znamenala vítanou změnu a jde o jeden ze způsobů, kterým bychom ho chtěli v budoucnu rozvíjet.

2.2.5 Propojení s projektem Evropská dobrovolná služba

Další směr možného navazování představuje spolupráce se zahraničními dobrovolníky. Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem působí jako hostitelská organizace v rámci programu *Mládež v akci – Evropská dobrovolná služba*³⁵. To jí umožňuje zapojit do svých aktivit mladé lidi z různých zemí Evropy. Cílem programu je posílení smyslu pro aktivní evropské občanství, rozvíjení solidarity, tolerance a kulturního porozumění u mladých lidí. Několikaměsíční zkušenost s italskou dobrovolnicí *Alessandrou Lomonaco* nám ukázala, že v tomto smyslu ze svého působení v zahraničí profitují nejen samotní dobrovolníci, ale velmi efektivně to funguje i směrem k lidem, se kterými se v rámci své služby setkávají.

Alessandra byla v každodenním kontaktu s návštěvníky knihovny, pomáhala s organizací a průběhem jednotlivých akcí Dětského oddělení a zapojila se i do projektu *Čte táta netáta*. V období říjen 2013 – květen 2014 připravovala výtvarné dílny, které pravidelně navazují na hlasité čtení a tematicky doplňují sdílený příběh.

Docházelo tak ke vzájemně obohacující kulturní výměně – Alessandra se díky této spolupráci seznamovala s českými literárními texty, její přítomnost přinášela našim čtenářům možnost komunikace s cizincem, spontánně tak byly prolamovány

³⁵ Evropská dobrovolná služba - Mládež v akci. *Mládež v akci* [online]. 2007-2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.mladezvakci.cz/evropska-dobrovolna-sluzba>

jazykové bariéry. Příprava tvůrčí dílny znamenala nutnost porozumění textu, který si host vybral ke čtení, u většiny jsme museli vytvořit překlad do angličtiny. O příběhu pak během samotné akce komunikovala s předčítajícím i s dětmi, přičemž společnými dorozumívacími prostředky byly výtvarný materiál a základy několika jazyků.

Ještě intenzivnější práci s českým textem vyžadovala příprava na Alessandřino hlasité čtení v češtině, když se rozhodla rozvinout téma otcovského vyprávění vlastním příspěvkem z italské literatury. V tomto případě byl namísto překladu potřebný nácvik české výslovnosti. V únoru 2014 tak dětem a jejich rodičům nečetl muž, ale Italka o tom, jak nepostradatelné jsou otcovské příběhy³⁶. Představila *Pohádky po telefonu* významného italského autora Gianni Rodariho. Ty vypráví na dálku otec své dceři, která bez nich nedokáže usnout.

2.2.6 Postup spolupráce s předčítajícím

2.2.6.1 Přípravy

Výše jsem již zmínila způsoby, kterými muže pro hlasité předčítání dětem v knihovně získáváme. Jsou to: oslovování otců přicházejících s dětmi do knihovny, výzvy adresované publiku během samotných uskutečněných čtení, přijímání nabídek od těch, kteří by se do projektu rádi zapojili z vlastní vůle nebo na přání svých dětí, vyhledávání zajímavých osobností města Ústí nad Labem.

Díky této kombinaci přístupů máme k dispozici neustále se rozšiřující seznam kontaktů, který využíváme dle naší aktuální potřeby a současně dle časových možností konkrétních hostů.

V závislosti na situaci se mění i časový předstih, se kterým jednotlivé předčítající k účasti zveme. Do komponovaných programů vybíráme ty, o nichž předem víme, že dokáží zaujmout početnější publikum, případně ty, jejichž profese tematicky zapadá do celkového programu. Pokud jde o pravidelná odpoledne, někdy i v tomto případě hraje roli vybraný text, který se hodí ke konkrétnímu ročnímu období či akcentovanému námětu daného měsíce. V únoru 2015 se tak například děti v knihovně setkají s dobrodruhem a záchranářem, který jim kromě zážitku

³⁶ Severočeská vědecká knihovna: Italka četla dětem. In: *YouTube* [online]. 27. 06. 2014 [cit. 2014-11-30]. Kanál uživatele JonBonize. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tNMw7Las1ig>

z tematicky odpovídajícího literárního příběhu zprostředkuje i vlastní zkušenosti z vysokohorských výprav. Takovou spolupráci plánujeme několik měsíců předem, abychom měli jistotu, že se v požadovaném období s hostem shodneme na termínu.

Jindy jsme naopak z různých důvodů nuceni přistoupit k domluvě v časové tísní. Minimální předstih pro závazné přislíbení plánovaného čtení představuje jeden kalendářní měsíc. Jen tehdy se podaří konkrétní termín i hosta propagovat všemi obvyklými způsoby.

Pokud jsme s předčítajícím domluveni na termínu, nastává fáze komunikace o volbě textu. Jedním z cílů projektu *Čte táta netáta* je pobídnout muže ke sdílení vlastních preferencí z oblasti literatury pro děti a mládež. Pokud si host vybere text sám, k čemuž dochází ve většině případů, umožní mu to větší autentičnost prezentace příběhu i sebe samého. Konzultace s organizátory se obvykle týkají pouze ujasnění vhodnosti volby vzhledem k očekávanému věkovému složení publika. Současně dbáme na to, aby se předčítané tituly neopakovaly.

V okamžiku, kdy je znám námět budoucího čtení, následná etapa z hlediska organizátorů zahrnuje výrobu plakátů a letáků, zajištění efektivní propagace a promyšlení navazující výtvarné dílny včetně případného nakoupení pomůcek a materiálu.

Způsob a míra přípravy na straně předčítajícího je individuální, záleží na jeho zkušenostech a sebevědomí. Osoby zvyklé vystupovat veřejně či před kolektivem působí suverénněji a často přistupují k improvizaci na základě aktuálních podmínek. Přinesou si například několik knih a pro konkrétní úryvky se rozhodnou podle reakcí posluchačů. Jiní výběr textu pečlivě zvažují předem a nepodcení ani domácí nácvik. O něm nás někdy zpravují oni sami či jejich blízcí. Jedná se o velmi zajímavou zpětnou vazbu, kterou o působení projektu získáváme. Jestliže otec doma předčítá či v minulosti předčítal svým dětem, znamená to pro něj, pokud jde o čtení veřejné, výhodu. Orientuje se v literatuře pro děti, je zvyklý komunikovat o příbězích, zvládá techniku hlasitého čtení. Ti, pro které podobná situace představuje zcela novou zkušenost, bývají překvapeni příjemným zážitkem.

Přibližně týden před uskutečněním akce zašleme předčítajícímu elektronickou pozvánku s plakátem, jejímž prostřednictvím mu událost připomeneme a ujistíme ho, že je v knihovně očekáván a vítán.

2.2.6.2 Průběh veřejného čtení

Odpolednímu pořadu bezprostředně předchází úprava prostor. Pravidelná mužská čtení i navazující výtvarná dílna probíhají v jedné z výpůjčních místností Dětského oddělení SVKUL, program vyžaduje dostatek pohodlných míst k sezení i tvoření, které je nutné do prostoru nastěhovat. Ten se přibližně půl hodinu před začátkem akce začne zaplňovat posluchači, současná návštěvnost, okolo 70 účastníků, představuje dosažení kapacity místnosti. Prozatím se bráníme přesunutí pořadu do rozlehlého přednáškového sálu knihovny, rádi bychom zachovali komornější ráz předčítání, oslovení většího počtu diváků by se jen stěží obešlo bez zvukové techniky. Svůj význam má i fakt, že se událost odehrává mezi regály s knihami, které mohou návštěvníci využít k volnému výběru.

Organizátor v průběhu akce vystoupí na začátku, aby všechny přivítal, krátce informoval o projektu, jehož jsou přítomní aktuálně součástí, a aby představil hosta. Zahájení probíhá v neformálním duchu, žádoucí je navození „rodinné“ atmosféry.

Předčítající si sám volí pozici, která mu při komunikaci s publikem nejvíce vyhovuje. Pokud je během čtení v těsném kontaktu s dětmi, které ho přirozeně obklopí, umožňuje jim to intenzivnější interakci. Co vše do ní zahrne, záleží na každé individuální osobnosti, která se rozhodne před děti, jejich rodiče a prarodiče s knihou v ruce předstoupit. Obvyklá délka samotného čtení je dvacet minut, někdy mu předchází nebo na něj navazuje rozmluva předčítajícího s dětmi o sdíleném příběhu, výjimečným není ani hudební doprovod.

Jestliže host nezůstane u „pouhého“ přečtení připraveného textu, vstupuje do komunikační situace, která klade, především vzhledem k pestrému věkovému složení posluchačů, značné nároky na jeho schopnost improvizace. Předčítající ovšem vždy volí takovou formu prezentace textu, která odpovídá jeho charakteru a zkušenostem, a tím průběh svého vystoupení sám ovlivňuje.

Literární část programu zakončí organizátor poděkováním a vyzváním mužské části publika k aktivní účasti na projektu. Následuje představení výtvarné dílny.

2.2.6.3 Zhodnocení a zpětná vazba

Bezprostředně po čtení má organizátor příležitost hostu poděkovat a promluvit s ním o dojmech z proběhlé události. Přesto je vhodné, aby poděkování zopakoval i dodatečně písemnou formou. V emailu současně odešle i fotografie z programu.

V písemných odpovědích zapojených mužů pak navíc získává zpětnou vazbu a často i příslib další možné spolupráce.

„...Ještě teď se mi chvěje hlas, když si vzpomenu, kolik tam bylo dětí. Mokrát děkuji za tuto příležitost, byla to pro mě opravdu velmi zajímavá zkušenost. Kdybyste v budoucnu potřebovali opět nějakého tatínka na čtení, tak jsem plně k dispozici...“

„... Potěšení bylo na mé straně. Klukům se akce moc líbila, stejně jako dospělým. Těšíme se na další...“

Obvyklou nervozitu a obavy před akcí vystřídá často nadšení z nového zážitku, který si otcové nezřídka chtějí zopakovat. I posluchači si pamatují ty, jejichž čtení se jim líbilo, a vyzývají nás, aby si je mohli poslechnout znovu. Taková přání jsou důkazem toho, že projekt *Čte táta netáta* přijali příznivci knihovny za svůj a sami ho chtějí rozvíjet.

2.2.6.4 Čtení v podání cizince

Jinou formu přípravy vyžaduje zapojení zahraničního hosta. Výše jsem popsala již proběhlé vystoupení *Alessandry Lomonaco*, která v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem působila jako dobrovolnice v rámci projektu Evropská dobrovolná služba. Vzhledem k minimálním znalostem českého jazyka byla nutná pečlivá kooperace nad textem, především nácvik české výslovnosti. Tento proces znamenal výrazný přínos pro ni z hlediska možnosti detailnějšího poznání jazyka země, ve které se rozhodla několik měsíců pracovat, i z hlediska navázání důvěrnějšího kontaktu s návštěvníky knihovny. Prezentace italských *Pohádek po telefonu* v českém jazyce v podání Italky byla posluchači velmi vřele přijata, a tak budeme nadále v této aktivitě pokračovat.

Na jaře 2015 se k seriálu mužských čtení přidá Španěl *Gustavo Astibia Gomez*. Společně jsme vybrali příběh z knihy Václava Cibuly *Španělské pohádky*, a protože jej nemáme k dispozici ve španělském ani v anglickém jazyce, první fázi práce s textem představuje jeho překlad. Gustavo žije v Ústí nad Labem už jeden rok, mnoha výrazům rozumí, a tak se jedná o interakci směřující k prohloubení jeho znalosti českého jazyka a také k pochopení výstavby a smyslu českého textu.

Trénování hlasitého čtení a samotná interpretace před posluchači je pro cizince bezpochyby nesrovnatelně náročnější než pro ústecké „táty a netáty“, nabízí mu

ovšem příležitost k intenzivní interkulturní komunikaci. Dětem a dospělým, kteří s ním tuto událost sdílejí, ukazuje, že ostych a rozpaky před příslušníkem jiné národnosti jsou zcela zbytečné.

2.2.7 Výtvarná dílna

Výtvarnou dílnu připravuje a vede knihovnice. Vždy ji koncipuje tak, aby měly děti možnost ztvárnit své dojmy z vyslechnutého příběhu s využitím rozmanitých technik. Nad materiálem společně s rodiči například promýšlejí, jak mohou vypadat křídla včelích medvídků, co vysílá televizní kanál Fimfárum nebo na čem všem si pochutnal kouzelný Korkodýl. Zapojují svou fantazii, rozvíjejí kreativitu, vstupují do příběhu konkretizací vlastních představ o něm, sdílejí s ostatními a především se svými nejbližšími prožitek ze čtení.

2.2.8 Posluchači – složení publika

Návštěvníky „tátovských“ odpolední jsou nejčastěji děti ve věku 3-9 let v doprovodu rodičů. Odpovídá to přirozeným čtenářským aktivitám v průběhu vývoje dítěte. Starší děti si raději čtou samy, knihovnu navštěvují bez rodičů a podobné programy nevyhledávají. Výjimku představují čtení propojená s tematikou, která je dokáže zaujmout. Například čtoucí lesník či pilot motorového kluzáku přilákal i starší posluchače. Přesto platí, že návštěvnost pořadů Dětského oddělení SVKUL zaměřených na věkovou skupinu 10-15 let je vždy nižší než u akcí pro mladší děti. V rámci projektu *Čte táta netáta* jsme si toto ověřili při dvou příležitostech. Na akcích *Den pro dětskou knihu 2013* a *2. ústecký Family Fest* byla připravena dvě paralelně probíhající čtecí místa, přičemž výrazně více posluchačů zavítalo na předčítání určené mladším dětem. Přesto se nadále budeme snažit zapojit do projektu takové texty a témata, kterými mohou zajímavé osobnosti pozitivně formovat čtenářství starších dětí.

Většina odpoledních mužských předčítání je tedy už výběrem textu zaměřena na posluchače, kteří jsou vzhledem ke svému věku zvyklí a ochotní vnímat literaturu zprostředkovaně – poslechem někoho, kdo jim čte. Zásadní je v tomto případě aktivní přístup rodičů či jiných blízkých dospělých – zda své dítě do knihovny přivedou či vyslyší jeho přání navštívit s ním místo, které poznalo například s kolektivem školní třídy. Stejně jako to platí o čtenářství obecně, i vytváření vztahu

ke knihovně v raném věku dítěte je jedním ze základních faktorů ovlivňujících potřebu vyhledávat služby knihovny i později.

Očekávanému věkovému složení posluchačů jsou přizpůsobeny nejen obsah a délka textu, ale i způsob jeho interpretace. Významnou roli hraje schopnost efektivního zapojení suprasegmentálních jazykových prostředků: barvy hlasu, melodie, intonace, tempa. Výrazná mluva, pečlivá výslovnost, plně znějící hlas s modulacemi (změny polohy hlasu, napodobování zvuků a hlasů různých postav), proměny tempa, správná intonace, ale i gestikulace, výraz obličeje a používání kontaktních prostředků – to vše má vliv na pozornost naslouchajících dětí a v důsledku i dobrý pocit předčítajícího.

2.2.9 Propagace

Úspěšnost každé kulturní akce předpokládá kvalitní propagaci. Přestože si projekt *Čte táta netáta* našel pravidelné příznivce, kteří jeho pokračování vyhledávají, je nutné o jednotlivých čtecích odpoledních včas a různými komunikačními kanály informovat.

S dostatečným předstihem (obvykle 3 týdny) jsou vyrobeny plakáty a letáky. Pro ně existuje stálá šablona, do které se každý měsíc doplní pouze jméno předčítajícího a název vybrané knihy. Všechna pokračování seriálu čtení tak mají jednotnou, snadno identifikovatelnou a zapamatovatelnou grafickou podobu.

Vytištěné plakáty a letáky umísťujeme v knihovně a distribuujeme na další místa, jako jsou základní a mateřské školy, Informační centrum města, spřátelené kulturní a vzdělávací organizace, kluby, spolky, kavárny a obchody.

V elektronické podobě jsou informace o plánované akci zveřejněny na webových stránkách, Facebooku a blogu knihovny. Dětské oddělení SVKUL má i svůj vlastní Dětský web³⁷, který na hlavní straně poskytuje výhradní prostor pro pozvánky na aktuální program.

³⁷ *Dětské oddělení* [online]. 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://do.svkul.cz/>

Jako součást přehledu měsíčního programu knihovny je každá připravovaná událost uvedena například i na webových stránkách města Ústí nad Labem či v místním zdarma dostupném kulturním periodiku *Enter*³⁸.

Efektivní je spolupráce s regionálními médii – tiskem, rozhlasem, televizí. Do vysílání Regionální televize Ústí nad Labem jsou zařazovány nejen pozvánky na plánovaná čtení *tátů a netátů*, ale i reportáže ze čtení již proběhlých. Natočené záběry má následně knihovna k dispozici, představují dobrou reklamu vhodnou pro další propagaci.

Čtenáři registrovaní v Dětském oddělení SVKUL se o akcích dozvídají prostřednictvím pozvánek a výzev zasílaných emailovou poštou. Využití co největšího a co nejpestřejšího množství způsobů informování však zaručuje, že se o aktivitách a službách knihovny dozvědí i ti občané, kteří dosud knihovnu nenavštívili.

Naším záměrem je podat informace o projektu knihovnické veřejnosti, a pokusit se tak rozšířit jej i v dalších městech.

2.2.10 Náklady

Finanční náklady na realizaci projektu jsou minimální. Předčítající nedostávají honorář; jako odměnu jim knihovna nabízí roční registraci pro jednoho dospělého a jedno dítě zdarma, získává tak zároveň nové registrované čtenáře. Alespoň dle slov některých otců může být tato forma poděkování motivující:

„...Roční registraci s radostí přijímám, snad mě to přinutí číst i něco jiného než dětské knížky...“

„...Pokud platí, že u vás mám/e dvě průkazky, rád využiji. Ondřejovi v dětském brzy končí stará průkazka a jedna do dospělých se taky bude hodit, po letech bych mohl začít číst i já. Díky, dlouho jsem v knihovně nebyl...“

Zapojí-li se do projektu příznivci s místem bydliště mimo Ústí nad Labem, jsou jim formou honoráře proplaceny výdaje za cestovné.

³⁸ *ENTER - kultura do kapsy!* [online]. 2009 - 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.enterul.cz/>

Vzhledem k tomu, že knihovna zaměstnává svého grafika, propagační materiály tiskne na vlastních strojích a nevyužívá ani placených forem reklamy jako například plakátovací kampaně, jsou i náklady na propagaci nízké.

Nákup materiálu k doprovodné výtvarné dílně a zajištění drobného občerstvení pro hosty hradí Dětské oddělení SVKUL z vlastního rozpočtu, který má vyhrazen na pořádání akcí v rámci celkového rozpočtu knihovny jako příspěvkové organizace kraje.

2.2.11 Budoucnost projektu

Široký potenciál projektu *Čte táta netáta* chceme nadále rozvíjet. Jeho podpora ze strany návštěvníků knihovny je zavazující. Seznam otců i dalších příznivců ochotných veřejně nahlas číst se stále rozšiřuje stejně jako počet posluchačů. To nás, organizátory, vyzývá k přemýšlení o směřování projektu v budoucnosti.

Pravidelné pokračování seriálu mužských čtení jednou měsíčně v Dětském oddělení Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem chceme zachovat. Hlasité předčítání v prostoru knihovny má své opodstatnění a smysl, v souvislosti s rodinným a přátelským charakterem projektu je pro nás také důležité povědomí veřejnosti o tom, kde je *Čte táta netáta* doma.

Jednou z cest, jak ho však posunout dál, je jeho expandování do veřejného prostoru mimo budovu knihovny. Tato myšlenka odpovídá i současnému trendu, kdy řada knihoven pořádá programy na veřejných prostranstvích a upozorňuje na své služby formou improvizovaných výpůjčních míst či happeningů pod širým nebem. Mužská předčítání se pro tyto příležitosti nabízejí jako příhodná aktivita, současně mohou přispět k navázání či prohloubení spolupráce s dalšími subjekty ve městě. Kromě čtení v parku, které jsme vyzkoušeli v rámci programu *2. ústeckého Family Festu*, připadají v úvahu místa, jako jsou například hrad Střekov (předčítání kastelána), technická památka Masarykova zdymadla (čtoucí pracovník Povodí Labe), výletní loď Marie (dobrodružné čtení s kapitánem) a další. Pro upoutání pozornosti náhodných kolemjdoucích může být vhodným prostorem například objekt ústeckého „Zanádraží“, původně zamýšleného jako prodejní a odpočinková zóna těsně přiléhající k hlavnímu vlakovému nádraží. Oslovení a zapojení občanů, kteří by do knihovny nezavítali, ale při procházení centrem města by pro ně zastávka

u předčítajícího muže byla příjemným zpestřením, se zdá být realizovatelným způsobem propagace čtenářství.

Větší pozornost veřejnosti k významnosti mužského modelu při objevování světa literatury dítětem bychom rádi upřeli i prostřednictvím informační kampaně po vzoru anglického *Fathers' Story Week*³⁹ v měsíci červnu. V týdnu, kdy se i v České republice slaví Den otců, plánujeme do projektu zapojit také některé ze známých rodičů a zároveň tvůrců knih.

Pozornost si dále zaslouží hledání cest, jak do mužského čtení zapojit i starší dětské čtenáře; pokračovat chceme i ve spolupráci se zahraničními dobrovolníky. Byli bychom rádi, kdyby se prostřednictvím dalších knihoven podařilo projekt rozšířit i do jiných měst.

Zájem předčítajících i publika svědčí o tom, že projekt *Čte táta netáta* má smysl a stojí za to nenechat jeho působení vyprchat. Na podzim roku 2013, kdy jsme seriál začínali, program přilákal přibližně 20 návštěvníků, během jednoho roku se jejich počet zvýšil průměrně na trojnásobek. Naše motto do budoucna by tedy mohlo být: „*Táta netáta čte hlavě na hlavě*“.

³⁹ *Father's Story Week* [online]. 2013 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.fathersstoryweek.org/>

Závěr

V současné době se problematice dětského čtenářství věnuje poměrně velká pozornost. Z odborných prací, výsledků průzkumů i konkrétních zkušeností s mladými čtenáři vyplývá nezastupitelná úloha rodiny jako iniciátora a podporovatele čtenářského zájmu dítěte.

Kladný vztah ke čtení se nedá vynutit a většinou ani naučit ve škole. Je ale možné ho předat, což jde nejpřirozeněji a nejsnáze právě prostřednictvím podnětů od nejbližších. Knihy představují velmi příhodný nástroj k interakci rodičů s dětmi od narození až do dospělosti, přičemž současně dochází k rozvíjení poznávacích a komunikačních schopností a k upevňování citových vazeb. Čím dříve se knihy stanou součástí života dítěte, tím pravděpodobněji u něho vznikne potřeba vyhledávat je trvale. Takový postoj mu pak přináší mnohé výhody. Zjednodušeně je možné říci, že schopnost orientovat se v psaném textu predikuje schopnost orientovat se ve světě.

Pro rodiče, kteří chtějí svému dítěti svět co nejvíce otevřít a přitom mu být blízkými průvodci, snad neexistuje jednodušší a efektivnější cesta, než si s ním začít číst. Zdaleka ne všichni ovšem tento způsob doceňují, a tak existují oprávněné obavy o čtenářskou, a tedy i funkční gramotnost mladé generace. Nedostává se především mužských vzorů, které by byly schopné přesvědčit chlapce, že čtení není nudné, nmoderní a „jenom pro holky“. V době, kdy je nejen dětská pozornost upoutávána novými médii a technologiemi, se ukazuje potřeba živých vzorů v bezprostřední blízkosti dítěte jako zásadní pro udržení lidské a kulturní sounáležitosti.

Tuto skutečnost reflektuje i projekt *Čte táta netáta* Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem. Jeho záměrem je motivovat otce ke společnému čtení s dětmi a upozornit na sílu mužského vzoru při formování postojů dětí ke čtenářství i k poznání obecně. Ukazuje, že sdílení čtenářské zkušenosti je zároveň jednoduchým a příjemným prostředkem upevňování citových vazeb mezi otcem a dítětem.

Táta netáta, hlava nehlava a často „hlavě na hlavě“ – tak předčítají muži různých profesí každý měsíc dětem i dospělým v knihovně a brzy snad i mimo ni. Tento seriál baví návštěvníky i účinkující. Především skutečnost, že projekt pokračuje z iniciativy samotných předčítajících mužů, je pro nás organizátory překvapením

a pozitivním znamením. Pravděpodobně jsme se tímto jednoduchým nápadem dotkli čehosi zásadního. Předčítání v podání otce, ať už vnímané oslovenými aktéry a publikem jako samozřejmost, či jako kuriozita, vzbuzuje pozornost a dělá radost. Možná právě svou nekomplikovaností a zaměřením na přirozenou potřebu sdílet příběhy a postoje z očí do očí, nacházet své vzory v přímém kontaktu s nimi, společně trávit čas „obyčejným“ vyprávěním.

Seznam použité literatury:

Monografie:

BUBENÍČKOVÁ, Petra a kol. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5.

CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0112-8.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3.

TRELEASE, Jim. *The Read-Aloud Handbook*. 7. vyd. New York: Penguin Books, 2013. ISBN 978-0-14-312160-2.

VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. *Dětské čtenářství v současné společnosti z perspektivy sociologie vzdělání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-936-3.

Seriálové publikace:

VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, Lenka. Genderové diferenciacie v oblasti dětského čtenářství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003, 3-4, s. 11-13.

Internetové zdroje:

Celé Česko čte dětem: čtíme dětem 20 minut denně, každý den [online]. 2014 [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/>

CLARK, Christina. Why Fathers Matter to Their Childrens Literacy. In: *Literacytrust.org.uk* [online]. 2009 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/0770/Father_review_2009.pdf

Father's Story Week [online]. 2013 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.fathersstoryweek.org/>

FRED Program Overview. *Fcs.tamu.edu* [online]. 2013 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://fcs.tamu.edu/families/parenting/fathering/fred/fred_program_overview.php

FRIEDLAENDEROVÁ, Hana a Lucie VRBÍKOVÁ. České děti jako čtenáři v roce 2013: Výzkumná studie. In: *Slideshare* [online]. 2013 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/MEDIARESEARCH/esk-dti-jako-teni-2013-31991345?related=1>

GABAL, Ivan, Lenka Václavíková HELŠUSOVÁ. Jak čtou české děti: Analýza výsledků sociologického výzkumu. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2005, roč. 5, č. 2 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1> Knihovna Český Těšín - Škola naruby. *Knihovna Český Těšín* [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.knihovnatesin.cz/skola-naruby>

GIRGAŠOVÁ, Jana. Průzkum říká: Tátové svým dětem málo čtou. In: *MM portál.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: Průzkum říká: Tátové svým dětem málo čtou. In: *Mmportal.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.mmportal.cz/pruzkum-rika-tatove-svym-detem-malo-ctou.html>

PALEČKOVÁ, Jana, Vladislav TOMÁŠEK, Josef BASL. Hlavní zjištění výzkumu PISA 2009: umíme ještě číst? [online]. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010, [cit. 2012-04-03]. ISBN 978-80-211-0608-6. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/607/1871>

PRÁZOVÁ, Irena. *Dětské čtení: Aktuální výzkumy dětského čtenářství*. Ikaros [online]. 2014, roč. 18, č. 3 [cit. 30.10.2014]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/8171>>. urn:nbn:cz:ik-008171. ISSN 1212-5075.

PRÁZOVÁ, Irena. Téma: České děti jako čtenáři 2013 - 1. část. *Časopis Čtenář: měsíčník pro knihovny* [online]. 2014, roč. 66, č. 4 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2014-roc-66/4-2014/tema-ceske-deti-jako-ctenari-v-roce-2013-%E2%80%93-1-cast-125-1675.htm>

RICHTER, Vít. České děti jako čtenáři v roce 2013. In: *Informace pro knihovny - Knihovnický institut NK ČR* [online]. Praha: Národní knihovna, 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/ctenari_2013/NKCR_Deti_Tisk_2014.pdf

The Fatherhood Institute: The UK's Fatherhood Think tank [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.fatherhoodinstitute.org/>

Vysehratky.cz: divadelní festival VyšeHrátky [online]. 2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: <http://www.vysehratky.cz/>

Obrazové přílohy

Čte TÁTA TÁTA
ne TÁTA TÁTA

Z knihy Jiřího Kahouna
O mašinkách

29. ledna 2014 v 16:30

— — Táta **ANTONÍN KRÁTKÝ**
čte svou oblíbenou pohádku
v Dětském oddělení SVKUL
W. Churchilla 3, Ústí n/L.

Vstup zdarma

Dílnu vede italská kamarádka
Alessandra Lomonaco

 Mládež
v akci

 SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

Příloha A: Plakát k programu Čte táta netáta

SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

Příloha B: Seriál odpoledních čtení

letec

historik

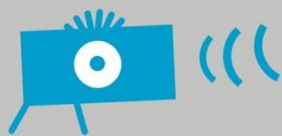

SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

lesník

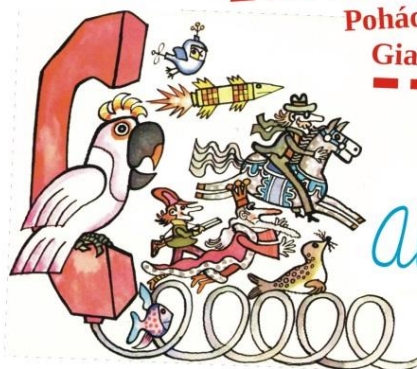
Příloha C: Čtení mužů různých profesí

SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

Příloha D: Doprovodné výtvarné dílny

Pohádky po telefonu

Gianni Rodari

čte
Alessandra

17. února 2014 v 16:30

Naše italská kamarádka

Alessandra Lomonaco

čte ČESKY

ITALSKÉ pohádky

v Dětském oddělení SVKUL

W. Churchilla 3, Ústí n/L.

Příloha E: Čtení zahraniční dobrovolnice: Pohádky po telefonu

SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

DEN PRO DĚTSKOU KNIHU!!!

VSTUP ZDARMA

22. 11. 2014
14:00 - 18:00

ČTE TÁTA NETÁTA

14:15

pohádku čte
děda Jaroslav Přibyl

2. FAMILY FEST
HESTIA CENTRUM KDE ROSTOU CELE RODINY
27. ČERVNA 2014 OD 11.00 DO 18.00 h

ZA VYSVĚDČENÍ DO PARKU NA KAŠPÁRKA V ROHLÍKU

KAŠPÁREK NA PODIU — LODNÍ WORKSHOP DOKTORA RACKA „HURÁ NA KAJAK“ — ČTE TÁTA NETÁTA — VYSTOUPENÍ USTECKÝCH DĚTÍ — ŽIVÁ ZVÍRATA — KAPELA VEGA — DIVADLO 100 OPIC — KLAUN KIKI — DĚTSKÉ DILNY — CEPIK VÁŘÍ ZDRAVĚ — SKAKÁNÍ V PYTLÍCH, KULÍČKY, HOD NA VŠELCO — PROSTĚ ZABAVA — SOUTĚŽE, ZÁVODY NA KOLOBĚŽKÁCH A ODRAŽEDELÍCH II NA VLASTNÍCH — SKÁKACÍ BOTY — SLACKLINE — LEŽEME V TRÁVĚ A NEDĚLÁME NIC — DEKY, PIKNIKOVÉ KOŠÍKY, KAMARÁDY A ÚSMĚVY S SEBOU — CO JE TO STROLLERING ANEB MATEŘSKÁ V POHYBU

TÝDEN ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

VE STÁNCÍCH:
 informace o službách a aktivitách pro rodiny s dětmi ve městě
 publikace, informační materiály – rovné příležitosti žen a mužů
 na trhu práce a harmonizace rodinného a profesního života

VYSTAVY POD ŠÍRÝM NEBEM:
 (O)sledte si svůj rodinný a pracovní život
 Aktivní otcovství aneb tátové na mateřské

OBČERSTVENÍ Z CHRÁNĚNÝCH DÍLEN FOKUSU LABE – mobilní kavárna FOKUS LABE
 podrobný program: WWW.CENTRUMHESTIA.CZ

Podpora: Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, Skautský město Ústí nad Labem
Ústecké neziskový: Dobrovolnické centrum, o. s., YMCA v Ústí nad Labem, OCH LÚ – CPÚ Ústí nad Labem, IAS Dobřeleč, IIC Šumavský, IIC Šumavský, IIC Pálkovičův, Poradna pro mezilidské vztahy, SVK LÚ – Dětské oddělení, Člověk v tísni o.p.s., MěÚ – odd. soc. práce ochrany dětí, Centrum podpory zářní o.s., Křivánský klub

SEVEROČESKÁ
 VĚDECKÁ
 KNIHOVNA
 ÚSTÍ NAD LABEM

Příloha G: Čte táta netáta na Family festu

Příloha H: Propagace projektu na Facebooku knihovny a na webových stránkách Dětského oddělení SVKUL